

בחינות הבגרות בתקופת הקורונה – תמונת מצב

תמצית

עקב התפרצות מגפת הקורונה, במועד קיץ תש"ף ניגשו תלמידי תיכון בישראל לבחינות בגרות במתווה מיוחד, והם צפויים להיבחן במתווה מיוחד גם במועדי חורף וקיץ תשפ"א.

לקראת דיון ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת בנושא: היערכות לבחינות הבגרות, יוצגו להלן מידע ונתונים על המתווה לבחינות הבגרות במועד קיץ תש"ף, על הנבחנים במועד זה ועל המתווים המוצעים למועדי חורף וקיץ תשפ"א. בין הממצאים העיקריים במסמך:

- מדי שנה נבחנים בבחינות הבגרות כ-200,000 תלמידי כיתות י"א וי"ב. הבחינות נערכות בעשרות מקצועות לימוד הנלמדים בחטיבה העליונה, ובחלק מהמקצועות יש כמה רמות לימוד, שבהן נערכות בחינות נפרדות או מצטברות. על פי הוראות הקבע של משרד החינוך, על תלמידי תיכון להיבחן בבחינת בגרות בשבעה מקצועות חובה ובמקצוע מוגבר אחד לפחות. הבחינות מתקיימות במועד קיץ ובמועד חורף.
- במועד קיץ תש"ף התקיימו בחינות הבגרות במתווה מיוחד המותאם לתקופת הקורונה. **מספר הבחינות צומצם, ובחלק מן המקצועות לא נערכה בחינה חיצונית. כן פורסם מיקוד מצומצם יותר בחלק ממקצועות הלימוד, וניתנה יותר בחירה וגמישות בשאלוני הבחינה.**
- על פי נתוני משרד החינוך, במועד קיץ תש"ף ניגשו לבחינות הבגרות 221,273 תלמידים.** 173,106 תלמידים נבחנו בבחינת הבגרות באנגלית, ו-169,726 נבחנו בבחינת הבגרות במתמטיקה. מבין המקצועות שבהם התאפשרה בחירה בין בחינה חיצונית לדיווח על ציון פנימי של בית הספר, פיזיקה היא המקצוע שבו שיעור הנבחנים בבחינה חיצונית היה הגדול ביותר – 86%, ואילו בהיסטוריה היה השיעור הקטן ביותר – 38% נבחנו בבחינה חיצונית, ורוב התלמידים קיבלו ציון פנימי מבית הספר.
- לאחרונה פרסם משרד החינוך את ציוני בחינות הבגרות לתלמידים. **בעוד בציוני הבחינות החיצוניות יש למשרד החינוך נוסחה קבועה לניטור הציונים, במקצועות שבהם נקבע הציון הסופי על סמך ציון פנימי בלבד לא פורסמה נוסחה מסוג זה, ולא נמסר מספר התלמידים אשר בציון הבגרות שלהם נערך שינוי.**
- סמוך לתחילת שנת הלימודים הודיע משרד החינוך על מתווה לעריכת בחינות הבגרות בשנת הלימודים תשפ"א. על פי המתווה, **תלמידים ייבחנו בשש בחינות בגרות חיצוניות, ובהן בחינה אחת במקצוע מוגבר.** היקף חומר הלימוד הופחת ב-10% עד 30% מתוכנית הלימודים. בחינות הבגרות במועד החורף ייערכו בינואר 2021. בשלב זה אין לתלמידים הניגשים לבחינות הבגרות אפשרות ללמוד במוסדות החינוך.

1. רקע¹

מדי שנה נבחרים בבחינות הבגרות כ-200,000 תלמידי כיתות י"א וי"ב. בשנת 2019 נבחנו בבחינות בגרות כ-105,500 תלמידי י"ב, כ-77,500 מהם תלמידי החינוך העברי ו-28,000 תלמידי החינוך הערבי.²

על פי הוראות הקבע של משרד החינוך, על תלמידי תיכון להיבחן בבחינת בגרות בשבעה מקצועות חובה³ ובמקצוע מוגבר אחד לפחות. הם רשאים להיבחן בעוד שני מקצועות מוגברים (בנוסף למתמטיקה ואנגלית). פרט למקרים חריגים, הנבחרים בבחינות הבגרות הם תלמידי כיתות י"א וי"ב.

בחינות הבגרות במערכת החינוך נערכות בשני מועדים עיקריים: מועד קיץ ומועד חורף. באנגלית ובמתמטיקה יש גם מועד ב' (זמן קצר לאחר מועד א', שהוא מועד הקיץ).⁴ הבחינות נערכות בעשרות מקצועות לימוד הנלמדים בחטיבה העליונה, ובחלק מהמקצועות יש כמה רמות לימוד, ובהן נערכות בחינות נפרדות או מצטברות.

המקצועות שנלמדים ושנבחרים בהם בבחינות חיצוניות מתחלקים לפרקי חובה, שעליהם יש בחינת בגרות חיצונית, ולפרקי בחירה, המוערכים על ידי מורי בית הספר. ככלל, זהו הרכב הציון הסופי:

- 70% לחלק החובה – 70% ממנו לפי ציון הבחינה החיצונית, ו-30% ציון בית-ספרי ("ציון מגן");
- 30% לחלק הבחירה, באמצעות הערכה בית-ספרית.⁵

2. הבחינות במועד קיץ תש"ף

במועד קיץ תש"ף התקיימו בחינות הבגרות במתווה מיוחדת המותאמת לתקופת הקורונה. מספר הבחינות הופחת, ובחלק מן המקצועות לא נערכה בחינה חיצונית. כמו כן הופחת חומר הלימוד בחלק מן הבחינות החיצוניות.

¹ מסמך זה מבוסס על: יובל וורגן, [עריכת בחינות הבגרות לנוכח משבר נגיף הקורונה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 במרץ 2020, ומעדכן אותו.

² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי 2020, [לוח 4.20: נבחרים בבחינות בגרות, לפי זכאות לתעודה ותכונות נבחרות](#). לפי הגדרת הלמ"ס, המספר כולל תלמידים שנבחנו במועד הראשי או המשני (קיץ או חורף) בבחינת בגרות אחת לפחות, בלי קשר לתוצאות הבחינה.

³ מתמטיקה, אנגלית, לשון והבעה, תנ"ך, היסטוריה, אזרחות וספרות (תלמידי החינוך הדתי נדרשים לבחינה במקצוע חובה נוסף: תושב"ע/יהדות).

⁴ משרד החינוך, ארגון הבחינות, [היבחנות במקרים חריגים, הנפקת תעודות ודיפלומות](#), הוראת קבע מס' 0241, חזר מנכ"ל משרד החינוך, ח' בטבת תש"ף, 5 בינואר 2020.

⁵ משרד החינוך, [התוכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: ארגון הלימודים ותעודות הסיום – עדכון](#), חזר מנכ"ל משרד החינוך, ה' באלול תשע"ט, 5 בספטמבר 2019; משרד החינוך, פורטל תלמידים, [תוכנית ההיבחנות החדשה](#), כניסה: 24 באוקטובר 2020.

בשביל להיערך לבחינות הבגרות התאפשר לתלמידי כיתות י"א וי"ב ללמוד בקבוצות קטנות בבית הספר החל מ-3 במאי, שבועיים לפני שחזרו ללימודים כלל תלמידי החטיבה העליונה, ב-17 במאי.⁶

2.1 מתווה הבחינה

ב-26 במרץ 2020, סמוך למועד סגירת מוסדות החינוך עקב התפשטות נגיף הקורונה, הודיע משרד החינוך על הנחיות לקיום הבחינות במועד קיץ תש"ף. בהמשך עודכנו הנחיות אלה והוראות מפורטות פורסמו ב-19 באפריל 2020.

על פי הנחיות משרד החינוך, התלמידים נבחנו בארבע עד חמש בחינות חיצוניות:

1. בחינה בכל אחד ממקצועות החובה: מתמטיקה, אנגלית ושפת אם;
 2. בחינה במקצוע אחד מתוך אשכול הומניסטיקה: ספרות, תנ"ך, היסטוריה או אזרחות;
 3. בחינה במקצוע אחד מתוך אשכול מדעים: כימיה, פיזיקה, ביולוגיה או מדעי המחשב, עבור תלמידים שהיו אמורים להיבחן באחד או יותר ממקצועות אלה.
- בחירת המקצוע שבו נבחנו התלמידים בבחינה החיצונית מתוך כל אחד מהאשכולות נעשתה על ידי בית הספר, לפי השיקולים הפדגוגיים של הצוות המקצועי. עם זאת, תלמיד שהעדיף לגשת לבחינה חיצונית במקום לקבל ציון פנימי מבית הספר היה רשאי לעשות זאת, ונדרש במקרה זה להיבחן בשתי בחינות חיצוניות באשכול.
- במקצועות שלא נבחרו על ידי בית הספר ניתן לתלמידים ציון שנתי על ידי בית הספר. כמו כן ניתן לתלמידים ציון שנתי במקצועות שבהם הם היו אמורים להיבחן בבחינה ברמה מוגברת, מלבד במקצועות המדעים, שבהם הם יכלו לגשת לבחינה מוגברת אחת באשכול במועד הבחינה במקצוע זה.⁷ במסגרת הנחיות משרד החינוך פורסם מיקוד מצומצם יותר בחלק ממקצועות הלימוד, והתאפשרו יותר בחירה וגמישות בשאלוני הבחינה.⁸
- הבחינות נערכו במשך כחמישה שבועות, מ-22 ביוני עד 22 ביולי 2020. מועדי ב' באנגלית ובמתמטיקה התקיימו ב-23 וב-27 ביולי 2020. מועדים חלופיים למי שלא היה יכול להיבחן במועדים אלה נערכו ב-3 עד 8 באוגוסט.⁹ הבחינות התקיימו בהתאם להנחיות משרד הבריאות במועד הבחינה ובקבוצות קטנות.¹⁰ כמו כן, במהלך חודש

⁶ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, אגף א' לחינוך על-יסודי, [מתווה חזרה לשגרה לצורך למידה לבגרות כיתות יא"-י"ב בזמן מגפת הקורונה](#), 10 במאי 2020.

⁷ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, אגף בכיר בחינות, [היערכות לבחינות הבגרות בצל הקורונה – מועד מיוחד קיץ תש"ף](#), 19 באפריל 2020.

⁸ שם.

⁹ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, אגף בחינות, [לוח מועדי בחינות לקיץ תש"ף-2020](#), מעודכן ל-31 במאי 2020.

¹⁰ משרד החינוך, [מתווה לביצוע בחינות בגרות במועד קיץ תש"ף בזמן משבר וירוס COVID-19 \(קורונה\)](#), 10 במאי 2020.

ספטמבר 2020 התקיימו בחינות במקצועות מוגברים לתלמידים אקסטרניים ונבחנו משנה שלא הייתה להם אפשרות לקבל ציון שנתי מבית הספר.¹¹

2.2 נבחנים בבחינות הבגרות במועד קיץ תש"ף

על פי נתוני משרד החינוך, 221,273 תלמידים ניגשו לבחינות הבגרות במועד קיץ תש"ף, ובהם 110,294 תלמידי כיתות י"א ו-93,494 תלמידי כיתות י"ב.

להלן נתונים על הנבחנים בכל אחד ממקצועות הבחינה במקצועות החובה, באשכול הומניסטיקה ובאשכול מדעים.¹²

טבלה 1: תלמידים שנבחנו בבחינה חיצונית וקיבלו ציון על פי דיווח על ציון פנימי, מועד קיץ תש"ף

מקצוע	תלמידים שנבחנו בבחינה חיצונית	תלמידים עם דיווח על ציון פנימי	סך התלמידים	שיעור התלמידים שנבחנו בבחינה חיצונית
אנגלית	173,106	--	173,106	100%
מתמטיקה	169,726	--	169,726	100%
שפת אם	86,697	--	86,697	100%
תנ"ך	51,627	27,025	78,652	66%
היסטוריה	26,969	44,486	71,455	38%
אזרחות	29,855	40,000	69,855	43%
ספרות	25,468	15,631	41,099	62%
ביולוגיה	19,047	21,125	40,172	47%
פיזיקה	28,657	4,821	33,478	86%
כימיה	10,679	4,235	14,914	72%
מדעי המחשב	7,581	4,630	12,211	62%

הנתונים משקפים הבדלים ניכרים בין המקצועות בשיעור התלמידים שבחרו להמיר את הבחינה החיצונית בציון פנימי: בעוד בתנ"ך כ-66% מן התלמידים נבחנו בבחינה חיצונית, בהיסטוריה רוב התלמידים בחרו להמיר את הבחינה בציון פנימי ו-38% בלבד נבחנו בבחינה חיצונית.

2.3 ציוני בחינות בגרות – מועד קיץ תש"ף

כאמור, תלמידים שנבחנו בבחינות הבגרות בקיץ תש"ף זכאים לציונים בשני סוגים של מקצועות: מקצועות שבהם נבחנו בבחינה חיצונית ומקצועות שבהם קיבלו ציון פנימי מבית הספר.

¹¹ משרד החינוך, אגף בחינות, [לוח בחינות מיוחד – ספטמבר 2020](#).

¹² משרד החינוך, אגף בחינות, קובץ נתונים על נבחנים בבחינות הבגרות – מועד קיץ תש"ף, התקבל מדויד גל, מנהל אגף בחינות, 25 באוקטובר 2020. הנתונים על התלמידים בכל מקצוע כוללים תלמידים בכל המגזרים שניגשו לבחינה במקצוע זה (לרבות החינוך הערבי והחינוך העצמאי). מקצועות נוספים שלא נכללו בטבלה: עברית לבתי ספר ערביים (20,370 תלמידים בסה"כ), יהדות, תלמוד ותושב"ע בחינוך הדתי (26,605 תלמידים בסה"כ).

חישוב ציוני הבגרות **במקצועות שבהם נבחנו תלמידים בבחינה חיצונית** נקבע לפי הישגי התלמיד בכל בחינה. לא ניתן פקטור לתלמידים באף אחד משאלוני הבחינה.¹³ ציון הבגרות הסופי של התלמידים משוקלל, כמו בשנים הקודמות, עם ציון המגן של התלמיד ועם הציון שקיבל בהערכה פנימית של בית הספר.¹⁴ כמו כן הופעלה נוסחה קבועה שבה משתמש משרד החינוך לבחינת פערים בין הציונים השנתיים של התלמיד להישגיו בבחינות הבגרות ולעריכת תיקונים במקרים שבהם מתגלה פער גדול מדי.¹⁵

במקצועות שבהם ניתן לתלמיד ציון פנימי של בית הספר במקום בחינה חיצונית

הנחה משרד החינוך את מנהלי בתי הספר לחתור לכך שהציונים הניתנים על ידי בית הספר ישקפו באופן מהימן את הציונים שהתלמידים היו אמורים להשיג, ולשאוף לכך שהציון השנתי שניתן על ידי בית הספר ייצג את הציון הסופי שהיה מתקבל לו היו המבחנים מתקיימים כסדרם. על פי הנחיות המשרד מיוני 2020, המשרד יפעיל בקרה באמצעות נוסחה שתבדוק את כלל הציונים, ואם יאותר פער בין ציוני בית הספר לבין הציונים שעולים כסבירים מהנוסחה, המשרד ינטר ציונים אלה וישקלל אותם בהתאם למרכיבי הבדיקה.¹⁶ עם זאת, המשרד לא פרסם את פרטי הנוסחה שלפיה בוצעה בקרה זו ולא מסר לנו את מספר הציונים שבגינו נערך שקלול זה (ובכמה מקרים מתוכם הורד הציון).

בשל הדחייה של מועדי בחינות קיץ תש"ף נדחה גם מועד פרסום הציונים לתלמידים. משרד החינוך הודיע כי אין באפשרותו לבדוק את כל מחברות התלמידים שנבחנו במועד א' באנגלית ובמתמטיקה, בתחילת יולי 2020, לפני מועד ב' של הבחינה, בסוף יולי 2020. לפיכך אפשר המשרד לפרסם את ציוני הבגרות של תלמידים שמחברותיהם נבדקו לפני מועד ב' של הבחינה גם אם טרם נבדקו מחברות הבחינה של כל התלמידים.¹⁷ פרסום הציונים במקצועות האחרים שבהם נבחנו תלמידים נעשה בשבוע של ה-19 באוקטובר 2020.¹⁸

3. המתווה המתוכנן לבחינות שנה"ל תשפ"א

ב-26 באוגוסט 2020 פרסם משרד החינוך מתווים לבחינות הבגרות בשנת הלימודים תשפ"א, וב-14 בספטמבר פורסמו הנחיות מפורטות בעניין זה. הנחיות המשרד תקפות לגבי תלמידי י"ב שישלימו את לימודיהם בשנת הלימודים תשפ"א ותלמידי י"א שצפויים להשלים את לימודיהם בשנת הלימודים תשפ"ב.¹⁹

¹³ דויד גל, ראש אגף בחינות, משרד החינוך, שיחת טלפון, 25 באוקטובר 2020. נציין כי משרד החינוך עשוי לתת תוספת לציון (פקטור) לתלמידים במקרים שבהם עולה כי בעיה כלשהי בשאלוני הבחינה או באופן עריכתה הייתה עלולה לפגוע בתלמידים. להרחבה ראו: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [מתן פקטור בבחינות בגרות](#), כתיבה: אסף ויניגר, 4 באוגוסט 2016.

¹⁴ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, [אגף בכיר בחינות, הערות לבחינות הבגרות בצל הקורונה – מועד מיוחד קיץ תש"ף](#), 19 באפריל 2020.

¹⁵ משרד החינוך, אגף א' חינוך על-יסודי, [שקלול דיפרנציאלי](#), כניסה: 25 באוקטובר 2020.

¹⁶ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, אגף א' חינוך על-יסודי, [הנחיות למתן ציונים שנתיים ממירי בגרות](#), 11 ביוני 2020.

¹⁷ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, אגף בכיר בחינות, [הודעה על פרסום ציונים – אנגלית ו/או מתמטיקה, מועד קיץ תש"ף](#).

¹⁸ משרד החינוך, פורטל תלמידים, [פרסום ציוני בחינות הבגרות – מועד קיץ 2020](#).

¹⁹ משרד החינוך, [חוזר נהלים מפורט בגרורות מתווה קורונה – תשפ"א](#), 24 בספטמבר 2020. משרד החינוך, אתר לומדים בביטחון, [מתווה בגרורות](#), אוגוסט 2020.

אלה עיקרי המתווים שהוצגו על ידי משרד החינוך:

1. היבחנות בבחינה חיצונית בשישה מקצועות:

- מקצועות היסוד: מתמטיקה, אנגלית ושפת אם;

- שני מקצועות מהאשכול ההומניסטי: תנ"ך, ספרות, היסטוריה ואזרחות;

- מקצוע נוסף מורחב.

בית הספר הוא בעל הסמכות לבחור באילו מקצועות מהאשכול ההומניסטי ומהמקצועות המורחבים ייגשו התלמידים לבחינה חיצונית, כפוף לכללי משרד החינוך בעניין זה.²⁰ במקצועות שבהם לא ניגשים התלמידים לבחינה חיצונית, הציון הסופי ייקבע על סמך ציון שנתי פנימי של בית הספר.

2. צמצום חומר הלמידה ב-10% עד 30% מתוכנית הלימודים בהתאם למקצוע, ומתן יותר גמישות ואפשרויות בחירה בשאלונים.

3. התאמת לוח הבגרות והוספת מועדים המיועדים לתלמידים שבשל המגיפה לא יוכלו להיבחן במועד א' של הבחינה.

4. ביצוע הליכי ניטור, תיקוף ובקרה על ציוני הבחינות החיצוניות ועל הציונים השנתיים שנתינים על ידי בית הספר במקום ציוני הבגרות. במסגרת זאת נקבעו שתי רמות גמישות שונות לבתי הספר, בהתאם להערכה של משרד החינוך את יכולתם לתת לתלמידיהם ציונים שנתיים המחליפים בחינת בגרות.

על פי טיוטת לוח הבחינות שפרסם משרד החינוך, מועד החורף של בחינות הבגרות יהיה בין 4 בינואר ל-27 בינואר 2021. במועד החורף מתקיימות בחינות במקצועות החובה בלבד. כל בית ספר רשאי לבחור להגיש את תלמידיו לבחינה הנערכת במועד החורף. בתי הספר המעוניינים להגיש תלמידים למועד החורף תשפ"א נדרשים להזמין שאלונים עד 1 בנובמבר 2020.²¹ נציין כי בשנים קודמות ניגשו לבחינות במועד החורף כ-160,000 תלמידים.²²

אף כי נותרו כחודשיים בלבד עד למועד החורף של בחינות הבגרות, בשלב זה לומדים כל תלמידי כיתות י"א וי"ב מרחוק, כמו יתר תלמידי בתי הספר. על פי תוכנית משרד הבריאות ליציאה מהסגר, החזרה לפעילות בחינוך העל-יסודי, כולל של תלמידים הניגשים לבגרות, צפויה להתרחש באחד השלבים המאוחרים של היציאה.²³

²⁰ בין השאר, אם אחד מהמקצועות המורחבים של התלמיד הוא מקצוע מדעי, התלמיד ייבחן במקצוע המדעי בבחינה חיצונית; תלמידי מגמות טכנולוגיות מחויבים בבחינה במקצוע המוביל במגמה; תלמידים שנבחרים בשלושה מקצועות מורחבים ייבחנו במקצוע המוגבר השלישי בבחינה חיצונית.

²¹ משרד החינוך, אגף הבחינות, [חזר שנתי – בחינות הבגרות לשנה"ל תשפ"א](#), 14 בספטמבר 2020.

²² דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות, משרד החינוך, שיחת טלפון, 23 באוקטובר 2020.

²³ משרד הבריאות, מצגת בוועדה המיוחדת של הכנסת לעניין נגיף הקורונה החדש ולבחינת היערכות המדינה למגפות ולרעידות אדמה, 19 באוקטובר 2020.

בטבלה שלהלן סיכמנו את השינויים בין הוראות הקבע של משרד החינוך למתווה בחינות הבגרות בקיץ תש"ף ומתווה בחינות הבגרות בשנת הלימודים תשפ"א בכמה תחומים עיקריים.

טבלה 2: מתווה משרד החינוך לבחינות הבגרות, קיץ תש"ף – שנת הלימודים תשפ"א

מספר בחינות מקצועות חובה	הוראות הקבע של משרד החינוך	מתווה קיץ תש"ף	מתווה שנת הלימודים תשפ"א-תשפ"ב
	10-8	5-4	6
	מתמטיקה, אנגלית, לשון והבעה/ שפה וספרות ערבית, תנ"ך/ תרבות ומורשת בחינוך הערבי, היסטוריה, אזרחות, ספרות, תושב"ע/ יהדות (מקצוע חובה נוסף לחינוך הדתי)	מתמטיקה, אנגלית, שפת אם ומקצוע נוסף מתוך אשכול מקצועות הומניסטיים	מתמטיקה, אנגלית, שפת אם ושני מקצועות מתוך אשכול מקצועות הומניסטיים
מקצועות מוגברים	מקצוע מוגבר אחד חובה. אפשר להיבחן בבחינה חיצונית בעד שלושה מקצועות מוגברים	ניתן ציון פנימי במקצוע מוגבר, פרט לתלמידים שנבחנו במדעים	בחינה חיצונית במקצוע מוגבר אחד
מועד בחינה	מועד חורף: ינואר- פברואר במקצועות החובה בלבד מועד קיץ: מאי-יולי	22 ביוני עד 27 ביולי (כולל מועדי ב') ב-3 עד 8 באוגוסט מועדים למי שלא היה יכול לגשת במועד הראשון	מועד חורף תשפ"א: 4 בינואר עד 27 בינואר 2021. ב-1 עד 11 בפברואר מועדים למי שלא היה יכול לגשת במועד הראשון. טרם פורסם לוח בחינות למועד קיץ תשפ"א